

Школенко О. В.,

Згадова Н.С.,

Руммо В.В.

СИСТЕМА ЗАХИСТУ ПІДПРИЄМСТВА ВІД ЗОВНІШНІХ ТА ВНУТРІШНІХ НЕГАТИВНИХ ЧИННИКІВ

Одеська Національна Академія Харчових Технологій

Анотація: Дослідження присвячено теоретичному обґрунтуванню мети, завдань та цілей, а також складових економічної безпеки підприємств. Узагальнено фактори формування економічної безпеки підприємств в сучасних умовах функціонування підприємницьких структур на основі наукових надбань та світових тенденцій.

Ключові слова: економічна безпека, складові економічної безпеки, фактори формування економічної безпеки.

Abstract: The study is devoted to the theoretical justification of the purpose, objectives and goals, as well as components of economic security of enterprises. The factors of formation of economic security of enterprises in modern conditions of functioning of business structures on the basis of scientific achievements and world tendencies are generalized.

Keywords: economic security, components of economic security, factors of formation of economic security.

Сучасні умови функціонування підприємств обумовлені високим ступенем нестабільності та нестійкості, що пов'язано з ситуацією, яка склалася під впливом загальносвітової економічної кризи. Сталий розвиток є основою стабільного функціонування та поліпшення діяльності будь-якого суб'єкта господарювання. Це викликає загальне зниження рівня економічної безпеки підприємств, а отже, і можливості забезпечення їх сталого розвитку. У зв'язку з цим, проблема забезпечення економічної безпеки підприємств стає дуже актуальною і потребує вирішення багатьох питань.

Аналіз наукової літератури показує, що наразі відсутнє єдине теоретичне обґрунтування економічної безпеки підприємств, що пояснюється складністю зазначеної категорії. Проведені дослідження щодо сутності економічної безпеки підприємства дозволяють нам узагальнити власне визначення досліджуваного поняття. Економічна безпека підприємства – це комплексна система заходів суб'єкта господарювання, що направлена на забезпечення його конкурентоспроможності в умовах дестабілізації діяльності під впливом внутрішніх та зовнішніх факторів [1. С. 54-55].

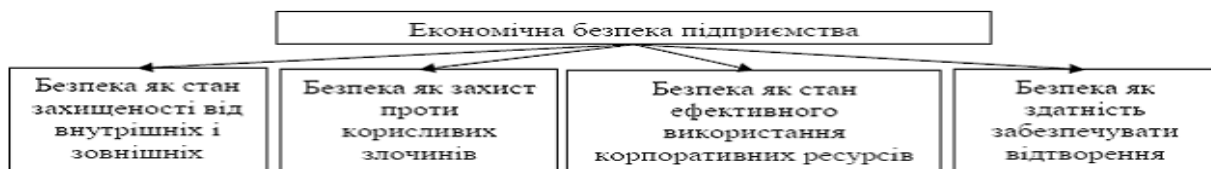

Рисунок 1. Підходи до визначення поняття «економічна безпека підприємства»

Основною метою економічної безпеки підприємства є забезпечення його конкурентоспроможності в умовах дестабілізації діяльності під впливом внутрішніх та зовнішніх факторів. Наразі Україна перебуває у стані постійних змін та реформ, що супроводжується змінами у правовому полі та рядом негативних чинників для діяльності суб'єктів господарювання. Тому я погоджуюсь із думкою таких науковців, як: Пілова Д.П., Шкаралет С.М. щодо викокремлення політико-правової складової, оскільки усебічне правове забезпечення діяльності підприємства та дотримання вимог чинного законодавства є важливою передумовою їх успішного функціонування [2. С. 6-12].

Наступною складовою, відповідно до обґрунтованої мною мети економічної безпеки підприємства, нами визначено ресурсну складову. Необхідно зазначити, що більшість науковців розподіляють ресурсну складову на захист: майна, фінансів, персоналу та його інтелекту, техніки та обладнання тощо. На мій погляд розподіл ресурсів за окремими складовими доцільний, якщо його обрано за об'єкт дослідження в системі економічної безпеки. Однак, в контексті дослідження економічної безпеки підприємства в цілому, їх об'єднання в одну ресурсну складову є доцільним та забезпечить існування між ними взаємодії, узгодженості в системі заходів захисту тощо. Про необхідність поєднання всіх видів ресурсів в системі економічної безпеки підприємства зазначає Нагорна І.І. На її думку при узагальненні складових економічної безпеки необхідно виокремити ретроспективну складову, що характеризує оцінку ефективності використання всіх ресурсів підприємства. Необхідність вивчення динаміки показників рентабельності ресурсів підприємства зумовлюється тим, зазначає Нагорна І.І., що визначивши тенденцію їх динаміки за попередні роки, можна відповідно визначити, що чекає підприємство зараз і в майбутньому [4. С. 56-63.].

За зазначених умов виокремлення ринкової складової є доцільним та обґрунтованим. Ринкова складова економічної безпеки відображає ступінь відповідності внутрішніх можливостей розвитку підприємства зовнішнім, які складаються в ринковій сфері. Про ослаблення ринкової безпеки підприємства свідчать такі чинники, як: зменшення частки ринку, яка належить підприємству; послаблення конкурентних позицій та здатності протидіяти конкурентному тиску; зниження адаптаційних можливостей підприємства до змін на ринку, відставання від вимог ринку.

Соціально-економічні умови розвитку області, регіону і держави в цілому, визначають суспільні потреби та інтереси, а також напрямки розвитку економіки в цілому. Зазначений чинник координує особисті потреби та інтереси суб'єктів господарювання, людей використовуючи відповідні засоби державного та регіонального регулювання. Відповідно до соціально-економічних умов розвитку формується попит та пропозиція на ринках товарів і послуг, людського капіталу, та на цій основі державна політика у сфері розвитку малого та середнього бізнесу [5].

Наразі Україна перебуває у стані реформування законодавчої та нормативної бази, що супроводжується рядом негативних тенденцій для діяльності суб'єктів господарювання. Зміна законодавства в системі оподаткування, трудового права, господарських відносин та зовнішньоекономічної діяльності зокрема, призводить до правової невизначеності підприємств, збільшення обсягу незапланованих додаткових витрат, формує додаткові ризики в діяльності суб'єктів господарювання тощо. Тому виокремлення такого фактору, як зміна законодавчої бази та стан її довершеності, в системі економічної безпеки є обумовленим, оскільки зазначений чинник прямо впливає на процес її формування.

Державна політика у сфері праці, що визначена, як наступний зовнішній фактор економічної безпеки підприємств, на наш погляд суттєво впливає на процес його формування, як основний інструмент державного регулювання людського капіталу. Ефективність державної політики у сфері праці визначає легітимність влади, довіру населення до неї, характер і рівень соціальної напруженості тощо. Державне регулювання праці обумовлює зайнятість населення, рівень його освіченості, умови праці в контексті її оплати і охорони, та на цій основі є вагомим чинником формування економічної безпеки підприємств [6].

На мою думку не можливо не виокремити щодо формування економічної безпеки підприємств такий чинник зовнішнього середовища, як демографічна ситуація в країні, регіоні, області тощо. Україна належить до країн з першим типом відновлення населення, який характеризується низькими показниками народжуваності, смертності і незначним природним приростом населення. Такий процес зниження природного приросту населення називається депопуляція та пояснюється погіршенням умов життя людей, несприятливою екологічною ситуацією, зменшенням показників народжуваності населення тощо. Демографічні ситуації в Україні загрожує знелюдненням сільської місцевості, зменшенням питомої ваги людей працездатного віку, труднощами із забезпеченням обороноздатності країни. Саме зазначений фактор визначає склад та характер людського ресурсу, їх розподіл за галузями господарства в регіонах, областях, державі та на цій основі формує їх конкурентні переваги.

Дослідження внутрішніх – мікроекономічних – локальних чинників формування економічної безпеки підприємств дозволяє дійти висновків щодо їх вагомості та суттєвого значення. Мною пропонується розподіл мікроекономічних чинників та два блоки: на рівні підприємства (підприємницькі) та на рівні особистості (приватні). До факторів, які визначаються підприємством мною віднесено: можливості інформаційних систем; ступінь захисту інформації; узгодженість

інтересів власників та персоналу підприємства; здатність реагування системи управління на зміни в ринковому середовищі; компетентність та професіоналізм персоналу, його конкурентоспроможність; ступінь захисту, стан та ефективність використання виробничих ресурсів, нематеріальних ресурсів, активів, обігових коштів та інвестиційних ресурсів; стабільність та надійність взаєморозрахунків з контрагентами.

Достатньо важливим фактором формування економічної безпеки підприємства, на нашу думку, є узгодженість інтересів власників та персоналу. Узгодженість інтересів формує психологічний та культурний клімат підприємства, систему стимулювання персоналу, а отже задоволеність працівників, а також пріоритети кожного окремого працівника. Зазначений фактор обумовлює формування такого чиннику, як компетентність, професіоналізм та конкурентоспроможність персоналу. Необхідно зазначити, що саме людські ресурси підприємства є фактично вирішальним в процесі його діяльності, оскільки забезпечують виробничий процес, його продуктивність та конкурентоспроможність [7].

Мета, завдання та цілі економічної безпеки підприємств впливають із її визначення та формують під впливом внутрішніх та зовнішніх факторів як на мікро- так і на макрорівнях. До принципів формування економічної безпеки підприємств мною віднесено: передбачення; законність; узгодженість; розвиток; системність; економічна доцільність. До складових економічної безпеки підприємств мною віднесено: інформаційну складову; політико-правову складову; ресурсну складову; ринкову складову; інтерфейсну складову. Також необхідно зазначити, що фактори економічної безпеки на рівні підприємства формуються під впливом зовнішніх факторів, як на рівні держави так і на міжнародному рівні зокрема [8].

Підсумовуючи, можна зазначити що забезпечення економічної безпеки багато в чому залежить від того, як підприємство буде протистояти впливу зовнішніх і внутрішніх факторів загроз та небезпек. Запобігаючи негативним наслідкам загроз економічній безпеці підприємства чи мінімізувати цей вплив, треба заздалегідь попіклуватися про вибір заходів та методів, що забезпечать виявлення ризикованої ситуації та ліквідацію її причини на самому початку. При виборі методів та шляхів нейтралізації негативного впливу факторів загроз та небезпек обов'язково треба враховувати багатогранність складових економічної безпеки підприємства і специфіку роботи галузі, в якій працює підприємство.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Пілова Д.П. Визначення економічної безпеки підприємства. *Проблеми і перспективи інноваційного розвитку економіки України: Міжнар. Наук.-практичн. конф. Дніпропетровськ, 21-23 верес. 2005 р.* Дніпропетровськ: Національний гірничий університет. С. 54-55.
2. Шкарлет С.М. Еволюція категорії «безпека» в науковому та економічному середовищі : зб. наук. праць. *Формування ринкових відносин в Україні.* 2007. №6. С. 6-12.
3. Економіка підприємства: Підручник / За заг. ред. С.Ф. Покропівного. Вид. 2-ге, перероб. та доп. К.: КНЕУ, 2000. 528 с.
4. Нагорная И.И. Экономическая безопасность предприятия как фактор его конкурентоспособности. *Экономические инновации.* Выпуск 23: Сб. научн. труд. Одесса: Институт проблем рынка и экономико-экологических исследований НАН Украины, 2005. С. 56-63.
5. Ілляшенко С.М. Економічний ризик: Навч. посібник. 2-ге вид., доп. перероб./ Ілляшенко С.М. Київ, Центр навчальної літератури, 2004. 220 с.
6. Манів З.О., Луцький І.М. Економіка підприємства: Навч. посіб. – 2-ге вид. Київ, 2006. С. 538-539.
7. Рогатина Л.П., Згадова Н.С. Діагностика фінансово-економічних ризиків України в умовах глобальної кризи економіки Вісник ХНАУ ІМ. В.В. ДОКУЧАЄВА. Серія „Економічні науки”. № 2. 2020. с.113-124
8. Орлик, О. В. Факторы обеспечения и основные свойства экономической безопасности. *Modern problems of regional development : Collection of scientific articles.* 2014. Vol. 2. P. 190-194.

Школенко Олег Вікторович - здобувач напрямку підготовки за спеціальністю 073 - Менеджмент, Одеська національна академія харчових технологій, Одеса, Україна,, електронна пошта: zazibar258@ukr.net.

Наукові керівники:

Згадова Наталія Сергіївна - К.е.н., доцент кафедри економічної теорії та фінансово – економічної безпеки, Одеська національна академія харчових технологій, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4585-9620>, nataliz_225@ukr.net

Руммо Валерій Володимирович - К.е.н., доцент кафедри економічної теорії та фінансово – економічної безпеки, Одеська національна академія харчових технологій, sveta.korotaeva@ukr.net

Shkolenko Oleg V. - student of specialization 073 – Management, Odessa National Academy of Food Technologies

Zgadova Nataliy S. - PhD, Head of the Department of Economic Theory and Financial and Economic Security, Odessa National Academy of Food Technologies

Rummo Valery V. - PhD, Head of the Department of Economic Theory and Financial and Economic Security, Odessa National Academy of Food Technologies